

FILOSOFI, ENSOMHET, REVOLUSJON

OVERSETTELSE AV G.W.F. HEGEL

Av Espen Dyrnes Stabell & Hilde Vinje

Hegels korte brev til Zellmann er ladet med høyspente filosofiske bemerkninger om vitenskap, ensomhet, historie og politikk.

G.W.F. Hegels omfattende brevsamling er ikke kun interessant som en biografisk studie, den gir oss også glimt av Hegels filosofiske univers. I et brev til den tidligere studenten Christian Gotthilf Zellmann¹ kommer Hegel med betraktninger både rundt filosofiens vitenskapelige verdi og rundt den politiske utviklingen i Europa etter den franske revolusjonen. Den spente politiske situasjonen fikk Hegel selv oppleve på nært hold, da Jena ble okkupert av Napoleons tropper i oktober 1806. På dette tidspunktet var Hegel fremdeles i Jena som professor ved universitetet, og var i ferd med å fullføre hovedverket *Åndens fenomenologi*. Brevet til Zellmann ble skrevet i januar 1807, og er sannsynligvis et utkast.

«Filosofien er noe ensomt», skriver Hegel i første del av brevet. På den andre siden beskriver han filosofien som «den absolutte åndens erindring og dens Golgata, dens trones virkelighet, sannhet og visshet ved dens trone, *uten hvilken den ville være livløs og ensom*» i *Åndens fenomenologi* (Hegel 1999:388, vår kursivering). Hvorvidt filosofien er en ensomhetens vitenskap eller en motvekt til den absolutte åndens ensomme virke, er altså ikke avgjort hos Hegel.² Denne tvetydigheten er også tilstede i herværende brev. Kanskje er den et uttrykk for en dobbelthet i Hegels filosofi som sådan: at filosofien på den ene siden skal være en «førstevitenskap», en vitenskap som gjør krav på universelle sannheter, mens den på den andre siden alltid må forholde seg til «samtidens historie», at den skal være «*sin egen tid fattet i tanker*» (Hegel 2006:35).

Innenfor dette rammeverket reflekterer Hegel over Tysklands videre skjebne, og mener landet har mye å lære av den franske revolusjonen. Dette poenget blir nærmere utdypet i hans universitetsforelesninger i Berlin: Mens Frankrike har gjennomgått en «ytre» revolusjon uten en reformasjon, har Tyskland på sin side gjennomgått en «indre» reformasjon uten en revolusjon (Hegel 1984:122). Dersom nasjonen nå kunne klare å «tre ut i virkeligheten» og overføre forandringen fra det indre til det ytre, ville Tyskland passere den franske nasjonen – og dermed nå et høyere nivå i historiens utvikling.

Illustrasjon: Irene Domínguez Márquez

Hegels brev til Zellmann (Hegel 1952:137–139)

Jena, 23. januar 1807

Jeg mottok Deres hyggelige brev fra 18. november 1806 først sent i desember i Bamberg, der jeg hadde vært på noen ukers reise; tilbakereisen og andre gjøremål gjorde at mitt svar lot vente på seg, og for det ber jeg om unnskyldning.

Det fryder meg at De bevarer minnet om meg mens De er borte, og enda mer at De vier denne ensomhetens vinter til filosofistudiet. Begge er de nok likevel forent; filosofien er noe ensomt; den hører riktignok ikke til på gater og markeder, men holdes ennå fjernt fra menneskenes virke, hvori den har sin interesse, så vel som fra vitenen, hvori den har sin forfengeligheit. Men også De synes oppmerksom overfor samtidens historie; og i virkeligheten kan det ikke finnes noe mer overbevisende enn den, og fra den bærer dannelsen med seg seieren over raskapen, og ånden over åndløs forstand og

spissfindighet. Vitenskapen alene er teodiceen; den vil like mye beskytte mot det å bli stående forbauset overfor begivenhetene eller på spissfindig vis å tilskrive dem øyeblikkets tilfeldigheter eller et individs talenter, mot å la

Vitenskapen alene er teodiceen.

rikenes skjebner avhenge av en jordhaug som er erobret eller ikke, som den vil klage over urettens seier og rettferdighetens nederlag. Det som i øyeblikket går tapt, mener menneskene å ha vært i besittelse av som et gode eller en guddommelig rett, slik de, på den andre siden, besitter det som erverves, med dårlig samvittighet. Så feilaktige som deres tanker om rettferdigheten er, så feilaktig er også deres mening om midlene eller det som utgjør åndens substans og kraft; de søker dem i omstendigheter som grenser til det aldeles latterlige, og overser det som ligger dem nærmest; de anser det som fortreffelig støtte, som trekker dem rett ned i undergangen.

Takket være revolusjonens dønninger er den franske nasjonen ikke bare blitt befridd fra mange institusjoner som menneskeånden var vokst fra, som fra barnesko, og som hvilte tungt på henne som åndløse lenker, slik de ennå gjør på de andre [nasjonene]; men også individet har trukket seg unna dødsfrykten og det vante liv,³ som med forandringen av kulissene ikke lenger har noen styrke i seg; dette gir den franske nasjonen den mektige kraften hun utviser overfor andre. Hun hviler tungt på innesluttetheten og sløvheten til disse nasjonene som, endelig tvunget til å gi slipp på sin tregheit overfor virkeligheten, til å tre ut i denne, kanskje, idet det andre bevarer seg i det ytre, overgår sin lærer.

Det nordlige Tyskland har nok ingenting å frykte fra katolisismen. Det ville vært interessant dersom religionstemaet ble tatt opp,⁴ og til sist kunne det godt skje; fedreland, fyrster, grunnlov og lignende synes ikke å være middelet for å bringe det tyske folket frem; spørsmålet er hva som ville følge dersom religionen ble berørt. Uten tvil, ikke noe ville være å frykte som dette. Førerne er skilt fra folket, de forstår

hverandre ikke; hva førstnevnte vet å oppnå, har denne tiden betydelig vist, og hvordan de siste går fram, når de handler på egne vegne, vil De tydelig ha sett fra Deres naboskap.

Lev vel, hils Deres venn Köhler så mye; det vil glede meg å snart se Dem her igjen. Hva angår Deres gjeld, gjør De den opp etter bekvemmelighet. Jeg er med høyaktelse

Deres ærbødige venn
Hegel,
doktor og professor i filosofi

NOTER

¹ Informasjonen om Christian Gotthilf Zellmann (1785/6–1808) er begrenset. I en eldre utgave av Hegels skrifter omtales han som «sønn av en bonde fra Eisenach'schen» i noteapparatet (Hegel 1835:627, vår oversettelse). Av Hegels andre brev kan vi lese at Zellmann var en av hans tidligere studenter i Jena. Ut over dette forblir Zellmann en ukjent skikkelse for oss: Zellmanns opprinnelige brev til Hegel har gått tapt, og hans tidlige bortgang satte en stopper for videre filosofisk virksomhet.

² Den absolutte ånden er en komplisert skikkelse hos Hegel. Den har blitt tolket blant annet som fornuften i verdenshistorien, som en form for kollektiv bevissthet, og som Gud. Noe som kan slås fast med rimelig sikkerhet, er at det er snakk om en rasjonell bevissthetsform som eksisterer og virker både som individ (eller gjennom individer) og som noe overindividuet, for eksempel historien og vitenskapen.

³ Jmfør kapitlet om «herre og trell» (*Herrschaft und Knechtschaft*) i *Åndens fenomenologi*.

⁴ «Interessant würde werden, wenn der Punkt der Religion zur Sprache käme ...» (Hegel 1952:138). Setningen kan oversettes på en måte som gjør at religionen spiller en mer aktiv rolle, for eksempel: «Det ville vært interessant hvis religionens sak kom til orde.»

LITTERATUR

Hegel, G.W.F. 1835, *Vermischte Schriften*, bd. 2, Verlag von Dunder und Humblot, Berlin.

----- 1952, *Briefe von und an Hegel*, bd. 1, Verlag von Felix Meiner, Hamburg.

----- 1984, *Hegel: The Letters*, Indiana University Press, Bloomington.

----- 1999, *Åndens fenomenologi*, oversatt av Elster, J., Engelstad, F., Krogh, T., Rørvik, T.I., Østerberg, D. (overs.), Pax, Oslo.

----- 2006, *Rettsfilosofien*, Johnsen, D. (overs.), Vidarforlaget, Oslo.